

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Avli Gellii Noctivm|| Atticarvm Li-||bri Vndevi||ginti

Gellius, Aulus

Venetiis, 1515

Liber Primvs.

[urn:nbn:de:gbv:45:1-724024](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-724024)

I
AVLI GELLII NOCTIVM ATTICORVM
CARVM COMMENTARII.

LIBER PRIMVS.

*Quali proportione summi huius cunctis quibus posita initio scribitur in
cap. 1. 2. 3.*

LVTARCHVS IN LI-

bro, quē scribit ὁ πόσις ἄνθρωπων καὶ σω-
μάτων ἀνθρώπων περὶ ἀφύριαν καὶ ἀ-
ρετὴν διαφορὰ, scite, subtiliterq; ra-
tione Pythagoram philosophū

diat, in reperienda, modulandaq; status longitudi-
nisq; Hercules præstantia. Nam cum ferè constaret,
curriculum stadij, quod est Pisis apud Iouem olym-
pium, Herculem pedibus suis metatum: idq; fecisse lon-
gum pedes sexcētos, cætera quoq; stadia in terris Græ-
ciæ ab alijs postea instituta, pedum quidem esse nume-
ro sexcentum, sed tamen esse aliquantulum breuiora:
facile intellexit modum, spatiumq; plantæ Hercules
ratione proportionis habita, tanto fuisse, quàm alio-
rum procerius, quanto olympicum stadium longius es-
set, quàm cætera. Comprehensa autem mensura hercu-
lani pedis secundum naturalem membrorum omniū
inter se competentiam modificatus est. Atq; ita id colle-
git: quod erat consequens: tanto fuisse Herculem cor-
pore excelsiorem, quàm alios: quanto olympicum stadiū
cæteris pari numero factis anteiret.

Ab Herode attico consulari viro tempestive de-
prompta in quendam iactabundum, et gloriosum
adolescentem, speciei tantum philosophiæ sectatorem

A G E L.

uerba Epicteti stoica, quibus festiuiter a uero stoico se-
iunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se stoicos
nuncuparent. Caput II.

Erodes Atticus uir & græca facundia, &
h consulari honore præditus, accerserat sepe
nos, cum apud magistros Athenis essemus:
in uillas ei urbi proximas, me & clarissimum uiri
Seruilianum, compluresq; alios nostrates, qui Roma
in Græciam, ad capiendum ingenij cultum concesser-
ant. Atq; ibi tunc cum essemus apud eum in uilla,
cui nomen est Cephysia: & æstu anni, et sydere autu-
mni flagrantissimo propulsabamus caloribus incommo-
da lucorum umbra ingentium, longis ambulacris, et
mollibus, ædium posticum refrigerantibus lauacris ni-
tidis, & abundis, & collucentibus, totiusq; uillæ ni-
uustate aquis undiq; canoris, atq; auiibus personante.
Erat ibidē nobiscum simul adolescens, philosophiæ
ctator, disciplinæ, ut ipse dicebat, stoicæ: sed loquacior
impendio, et promptior. Is plerunq; in conuiuio sermo-
nibus, q post epulas haberi solent: multa, atq; immo-
ca de philosophiæ doctrinis intempestiue, atq; insubie-
differabat. Præq; se uno cæteros omnes linguæ attice
principes, gentemq; oëm togatâ, totumq; nomen latinum
rudes esse, et a grestes prædicabat. Atq; interea uocabu-
lis haud facile cognitis, syllogismorum captionumq; di-
lecticorum laqueis strepebat, *νυπτῶν τὰς σικαίνας*
θεωπίαις. aliosq; id genus griphos neminem posse
cens nisi se dissoluere. Rem uero ethicam, naturâq; hu-
mani ingenij, uirtutumq; origines, officiaq; earum

finia, aut contra morborum, uitiorumq; fraudes ani-
 morumq; labes, ac pestilentias asseuerabat, nulli esse
 ulli magis ea omnia explorata, comperta, meditataq;.
 Cruciatibus autem, doloribusq; corporis & periculis
 mortem minitantibus, habitum, statumq; uitæ beatæ,
 quam se esse adeptum putabat: neque lædi, neque im-
 minui existimabat. Ac, ne oris quoq; & uultus seren-
 nitatem stoici hominis, unquam ulla posse ægritudi-
 ne obnubilari. Has ille manes cum flaret glori-
 as, iamq; omnes finem cuperent: uerbisq; eius de-
 fatigati perteduisent: tum Herodes græca, cuius
 plurimus ei mos fuit: oratione utens: Permitte inquit,
 philosophorum amplissime, quoniam respondere nos
 tibi quos idiotas uocas, non quimus: recitari ex libro,
 quid de huiuscemodi magniloquentia uestra senserit,
 dixeritq; Epictetus stoicorum maximus. iussitq; pro-
 ferri disertationū Epicteti digestarum ab Ariano pri-
 mum librum: in quo ille uenerandus senex iuuenes,
 qui se stoicos appellabant: neq; frugi, neq; operæ pro-
 bæ, sed theorematibus tantum nugalibus, & puerili-
 um isagogarum commentationibus dilatrantes, obiur-
 gatione iusta incessuit. Lecta igitur sunt ex libro, qui
 prolatus est, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictet-
 us se uere simul ac festiuite se iunxit, atq; diuisit a
 uero, atq; sincero stoico, qui esset proculdubio, ἀνώλυ-
 τος. ἀνεπίβαστος. ἀπαρεμπόδιστος. ἐλεύθερος. εὖ πορος. εὐ-
 δαίμων.
 vulgus aliud nebulonum hominum, qui
 se stoicos nuncuparent. Vltroque uerborum & ar-
 gutiarum fuligine ob oculos audientium iacta, san-
 ctissime discipline nomine mentirentur.

εἶπέ μοι περὶ ἀγαθῶν· καὶ κακῶν ἀκέρεις.
 ἰλιόθεν μεφέρων ἄνεμος κικόνεασι πέλασεν.
 τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ· τὰ δὲ κακὰ· τὰ δὲ ἀδιάφορα· ἀγαθὰ μὲν ἔν, ἀρεταί· κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας· ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξύ τούτων· πλῆθος· συζυγία· ζωὴ· θάνατος· ἡδονή· πόνος· πόθεν δίδασ, ἕτως ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς ἀγυπτιακοῖς· τί γὰρ διαφέρει τῆτο εἶπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ· ἢ χρύσιππος ἢ κλεάνθης· βεβησάνικος ἔν αὐτῷ, καὶ δῶγμα σαυτῷ πεποίησαι· δέικνυ πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμᾶζεσθαι· μέμνησαι ταύτης τῆς διαρέσεως ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἴσιον· καὶ ἀνακραυγήσῃ, εἰάν σοι τίς ἕτω πῶς παρασάθεις εἶπη, λέγε μοισὺ ἅ πρώην ἔλεγες· μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι, μὴ τῆς κακίας μετέχον; ἔκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις· αὐτὸ τί ἡμῖν· καὶ σοὶ ἀνθρώπου· ἀπολύμεθα· καὶ σὺ ἐλθὼν παίξεις· εἰάν δὲ σε ὁ καίσαρ μεταπέμψῃται κατηγορημένον;

Quod Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amica cepit. Quodq; est circumspecte et anxie considerandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit. Notataq; inibi, et relata quoque Theophrastus, et M. Cicero super ea re scripserunt.

Cap. III.

Chilo præstabilis homo sapientiæ, quoniam usq; debuerit contra legem, contraq; ius pro amico progredi, dubitavit. Ea q; res in finem quoq; vitæ ipso, animum eius anxie. Et alij deinceps multi philosophiæ sectatores, ut in libris eorum scriptum est, satis inquit, scite, satisq; solite quæsierunt, ut uerbis, quæ scripta sunt, ipsis utar. εἰδὲν Βουδῆ

τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ μέχρι τῶσδε καὶ πῶσα.

Ea uerba significant, quæsisse eos, an contra ius, contra uel morem faciendum pro amico sit, & in qualibus, & in quibus causis: & quemnam ad usq; modum. Super hac quæstione tum ab alijs, sicuti dixi, multis, tum uel diligentissime a Theophrasto disputatur, uiro in philosophia peripatetica modestissimo, doctissimoq;. Ea; disputatio scripta est, si recte meminimus, in libro eius de amicitia. primo eum librum M. Cicero uidetur legisse: cum ipse quoq; librum de amicitia componeret. & cætera quidẽ, quæ sumenda a Theophrasto existimauit: ut ingenium, facundiaq; eius fuit: sumpsit, & transposuit commodissime, aptissimeq;. Hunc autem locum, de quo satis quæsitum esse dixi: omnium rerum aliarum difficillimum strictum, atq; cursim trāsgressus est. Neq; ea, quæ a Theophrasto pēsiculate, atq; enucleate scripta sunt: executus est. sed anxietate illa, & quasi morositate disputationis prætermis̄sa, genus ipsum rei tantum paucis uerbis notauit. Ea uerba Ciceronis, si recēser̄e quis uellet: apposui. His igitur finibus utendum esse arbitror: ut cum emendati mores amicorum sunt: tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum, uoluntatum, sine ulla exceptione communitas: ut etiam si qua fortuna aciderit: ut minus iustæ uoluntates amicorū adiuuandæ sint: in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum sit de uia, modo ne summa turpitudō sequatur. Est enim quatenus amicitia uenia dari possit. Cum agatur iquit, aut caput amici, aut fama, declinandum est de uia, ut etiam nonnunquam

uoluntatem illius adiuenimus. sed cuiusmodi declina-
 tio ista esse debeat, qualisq; ad adiuuandum digres-
 sio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate non dicat.
 Quid autem refert scire me in huiusmodi piculis ami-
 corum, si non magna me turpitudine secutura est: de uia
 recta esse declinandum? nisi id quoq; me docuerit, quam-
 putet magnam turpitudinem? et cum decessero de uia,
 » quousq; digredi debeam? Est enim inquit, quatenus
 » dari amicitiae uenia possit. Hoc immo ipsum est:
 quod maxime discendum est: quodq; ab ijs, qui doce-
 ant, minime dicitur: quatenus, quaq; fini dari amica-
 tiae uenia debeat. Chilo ille sapiens, de quo paulo ante di-
 xi, conseruandi amici causa, de uia declinauit. Sed ui-
 deo quousq; progressus est. falsum enim pro amica salu-
 te consilium dedit. Id ipsum tamen in fine quoq; uitae,
 » an iure posset reprehendi, culpariq; dubitauit. Con-
 » tra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda
 » non sunt. hoc profecto nemo ignorat. et prius quam
 Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. Sed id quaero: id
 desydero: cum pro amico contra ius, & contra quam
 licet, salua tamen libertate atq; pace, faciendum est: &
 cum de uia (sicut ipse ait) declinandum est: quid, &
 quantum, & in quali causa, et quonamuscq; id fieri de-
 buit. Pericles ille Atheniensis egregius uir ingenio, bo-
 nisq; omnibus disciplinis ornatus, in una quidem spe-
 cie, sed planius tamen, quid existimaret, professus est.
 Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re, causaq; eius
 falsum deieret: his ad eum uerbis usus est. *οὐ
 μὲν οὐ μὲν πρῶτον τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν.* Theo-
 phrastus in eo, quem dixi libro, inquisitiuus quidem su-

per hac re ipsa et exactius, pressiusq; quam Cicero dis-
 seruit. sed is quoq; in docendo, non de unoquoq; facto
 singillatim aestimat. neq; certis exemplorum documen-
 tis, sed generibus rerū summam, uniuersimq; utitur,
 ad hunc fermè modum. Parua inquit, et tenuis uel tur-
 pitudo, uel infamia subeunda est: si ea re magna utili-
 tas amico queri potest. Rependitur quippe, & compen-
 satur leue dānum delibatae honestatis maiore alia, gra-
 uioreq; in adiuuando amico honestate. Minimaq; illa
 labes, & quasi lacuna famae imminentis, partarum
 amico utilitatum ratioe solidatur. Neq; nonnibus in-
 quit, moueri nos oportet: quod paria genere ipso non
 sunt, honestas meae famae, & rei amici utilitas. Ponderi-
 bus haec enim, potestatibusq; praesentibus, non uocabis-
 lorum appellationibus, neq; dignitatibus generum di-
 iudicanda sunt. Nam cum in rebus aut paribus, aut nō
 longe secus, utilitas amica, & honestas nostra consistit:
 honestas proculdubio praeponderat. Cum uero amici
 utilitas nimio est amplior: honestatis autem nostrae in-
 re nō graui leuis iactura est: tunc quod utile amico est,
 id primum illo, quod honestum nobis est: fit plenius. si-
 cuti magnum pondus aeris, parua lamina auri fit pre-
 tiosius. Verba adeo ipsa Theophrasti super ea re ad-
 scripsi. οὐκ οἶδ' ἄρα τὰ τῶ γένε, τιμιώτερον ἢ δὴ,
 καὶ οἷον ἂν ἢ μέρος τὰ τε πρὸς τὸ τηλικόν θατέρα συν-
 κρινόμενον αἰρετὸν εἶσαι. λέγω δ' οἷον, οὐ καὶ χρύσι-
 ον τιμιώτερον χαλκῷ; καὶ τηλικὸν τοῦ χρυσοῦ πρὸς
 τὸ τηλικὸν χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλε-
 ον δόξῃ; ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ
 μέγεθος.

Phauorinus quoque philosophus huiusmodi indulgentiam gratiae, tempestiuus laxato paulum, permissioque subtili iustitiae examine, his uerbis definiuit. ἡ καλὴ μὲν χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὰ τε ἐστὶν ὑφ' αὐτοῦ βίαις ἐνδέονται. Post deinde idē Theophrastus ad hanc ferme sententiam disseruit. Has tamen inquit, et paruitates rerum, et magnitudines, atque has omnes officiorum aestimationes, alia nonnunquam momenta extrinsecus, atque alia quasi appendices personarum, et causarum, et temporum, et circumstantiae ipsius necessitates, quas includere in praecepta difficile est: moderantur, et regunt, et quasi gubernant: et nunc ratio efficiunt: nunc irritas. Haec talia, quae Theophrastus satis caute, et solicate, et religiose, causa differendi magis, disputandi que diligentia, quam cum decernendi sententia, atque fiducia disseruit. profecto causas scientiae, corporum uarietates, dissertationum que, et differentiarum ignorantes, directum, atque perpetuum, distinctum que in rebus singulis praeceptum, quod ego in prima tractatus istius parte desiderare dixeram: non capiunt. Eius autem Chilonis, a quo disputatiunculae huius initium fecimus: cum alia quaedam sunt monita utilia, atque prudentia: tum id maxime exploratae utilitatis est: quod duas ferocissimas affectiones amoris, atque odij intra modum tantum coeruit. Hac inquit, siu ames, tanquam forte fortuna osurus: hac itidem tenus oderis: tanquam fortasse post amaturus. Super hoc eodem Chilone Plutarchus philosophus in libro περὶ θυχῆος uerbis ita scripsit. χείλων ὁ παλαιὸς ἀπέσας τινὸς λέγοντος. μὴ δὲ ναῖ ἔχει

ἔχθρον, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει, νομίζω
 ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀ-
 πεχθείας.

Quam tenuiter, curiosèq; explorauerit Antonius
 Iulianus in oratione M. Tullij uerbi ab eo commuta-
 ti argutiam. Cap. IIII.

Antonius Iulianus rhetor perquã fuit hone-
 sti, atq; amœni ingenij, doctrina quoq; ista uti-
 liore, ac delectabili, ueterumq; elegantiarũ
 cura, et memoria multa fuit. Ad hæc scripta omnia
 antiquiora tam curiosè spectabat: aut uirtutes pen-
 sitabat: aut uitia rimabatur: ut iudicium factum esse
 adanussim diceres. Is Iulianus super eo enthymema-
 te, quod est in oratione M. Tullij, quã pro Cn. Planco
 dixit: ita æstimauit. Sed uerba prius, de quibus iudi-
 cum ab eo factum est: ipsa ponam. Quamquam
 dissimilis est pecuniæ debitio, & gratiæ. Nam qui pe-
 cuniam dissoluit: statim non habet id, quod reddidit.
 Qui autem debet: æs retinet alienum. Gratiam au-
 tem & qui refert, habet: & qui habet: in eo ipso, quã
 habet: refert. Neq; ego nunc Planco desinam debere: si
 hoc soluero. Nec minus ei redderem uoluntate ipsa: si
 hoc molestiæ non accidisset. Crispum sanè inquit,
 agmen orationis, rotundumq; ac modulo ipso numero-
 rum uenustum: sed, quod cum uenia legendũ sit: uer-
 bi paulum immutati, ut sententiæ fides salua esset.
 Nanq; debitio gratiæ, & pecuniæ collata, uerbum
 utrobiq; seruari posset. Ita enim recte opposita inter se
 se gratiæ, pecuniæq; debitio uidebitur: si & pecunia

quidem deberi dicatur, & gratia. sed quid eueniat in pecunia debita, soluta'ue, qd contra in gratia debita, reddita'ue, debitionis uerbo utrinq; seruato differatur. Cicero autem inquit, cum gratia, pecunia'q; debitionem dissimilem esse dixisset, eiusq; sententia' rationem redderet: uerbum debet in pecunia ponit: in gratia habet subijcit, pro debet. Ita enim dicit. Gratiam autem & qui refert, habet: & qui habet: in eo ipso quod habet: refert. sed id uerbum habet, cum proposita comparatione non satis conuenit. Debitio enim gratia, no' habitio cum pecunia confertur. Atq; ideo consequens quidem fuerat sic dicere, & qui debet: in eo ipso, quod debet, refert. quod absurdum & nimis coactum foret, si non dum redditam gratiam, eo ipso redditam diceret: quia debetur. immutauit ergo, inqt, & subdidit uerbum ei uerbo, quod omiserat: finitimum: ut uideatur & sensum debitionis collatae non reliquisse, & concinnitatem sententia' retinuisse. Ad huc modum Iulianus enodabat, diiudicabatq; ueterum scriptorum sententias: quas apud eum adolescentes lectitabant.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis, atq; uestitu probris obnoxio, infaniqu; munditia fuit. Quodq; item Hortensius orator ob eiusmodi munditias, gestumq; in agendo histrionicum Dionysia saltatriciula cognomento compellatus est. Cap. V.

Demosthenem traditum & uestitu, caeteroq; d cultu corporis nitido, uenustoq; nimisq; accurato fuisse. hinc etiam νόμῳ illα χραυῖς, καὶ μάλα καὶ χιτῶνι σνοῖ ab emulis, aduersa-

vij'sq; probro datum. hinc etiam turpibus, indignisq; in eum uerbis non temperatum, cum parum uir, ore quoq; polluto diceretur. Ad eundem modum Hortensius omnibus ferme oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio clarior, qui multa munditia, & arcuinspecte compositæq; indutus, & amictus esset: manusq; eius inter agendum forent argutæ admodum, & gestuosæ: male dictis, appellationibusq; probrosis iactatus est. multaq; in eum quasi in histrionem, in ipsis causis, atq; iudicijs dicta sunt. sed cum L. Torquatus subagreste homo ingenio, & infestuo, grauius acerbiusq; apud consilium iudicum, cum de causa Syllæ quæreretur, non iam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiamq; eum notissimæ saltatriculæ nomine appellaret: tum uoce molli, atq; demissa Hortensius, Dionysia inquit, Dionysia malo equidem esse, quàm quod tu Torquate ἀμύσος, ἀρποδι αὐτος, ἀρπόριτος.

Verba ex oratione Metelli Numidica, quam dixit ad populum in censura, cum eum ad uxores ducendas adhortaretur: eaq; oratio quam ob causam reprehensa, & quo contra modo defensa sit. Cap. VI.

Vltis, & eruditis uiris audientibus legem batur oratio Metelli Numidica grauis ac diferti uiri: quam in censura dixit ad populum, de ducendis uxoribus: cum eum ad matrimonia capescenda adhortaretur. in ea oratione ita scriptum fuit. Si sine uxore possemus quirites esse: omnes ea molestia careremus.

Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis salu-
 tis commode, nec sine illis ullo modo uiui possit: salu-
 perpetuæ potius, quã breui uoluptati consulendum.

Videbatur quibusdam Metellum CENS. cui consi-
 lium esset ad uxores ducendas populum hortari: non
 oportuisse nec de molestia, incommodisq; perpetuis re-
 uxoriæ confiteri: neq; adhortari magis, quã dissuade-
 re, absterrereq;: Sed contra, illud potius orationem de-
 buisse sumi dicebant, ut & nullas plerumq; esse in ma-
 trimonijs molestias asseueraret: & si quæ tamen acci-
 dere nonnunquã uiderentur: paruas, & leues faci-
 lesq; esse toleratu diceret: maioribusq; eas emolumen-
 tis, & uoluptatibus obliterari, easdemq; ipsas neq; om-
 nibus, neq; naturæ uitio, sed quorundam maritorum
 culpa, et iniustitia euenire. T. autem Castritius recte,
 atq; condigne Metellum esse locutum existimabat. Ali-
 ter inquit, CENS. loq; debet, aliter rhetor. Rhetori con-
 cessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, ca-
 ptiosis, si modo uerisimiles sint, & possint ad mouen-
 dos hominum animos qualicumq; astu irrepere. Propte-
 rea turpe esse ait rhetori, siquid in mala causa desituti-
 tum, atq; impugnatum relinquat. Sed enim Metellum
 inquit, sanctum uirum illa grauitate, & fide prædi-
 tum, cum tanto honore, atq; uitæ dignitate apud popu-
 lum Ro. loquentem, nihil decuit aliud dicere, quã
 quod uerum sibi esse, atq; omnibus uidebatur: præfer-
 tim cum super ea re diceret: quæ quotidiana intelli-
 gentia, & communi, per uulgatoq; uitæ usu comprehē-
 deretur. De molestia igitur cunctis hominibus notissi-
 ma confessus: eaq; confessione fidem sedulitatis, ueritatis

disq; commeritus: tum deniq; facile, & procliuiter, qđ
 fuit rerum omnium ualidissimum, atq; uerissimū per
 suasit, ciuitatem saluam esse sine matrimoniorum fre-
 quentia non posse. Hoc quoq; aliud, ex eadem oratio-
 ne Metelli dignum esse existimauimus assidua lectio-
 ne, non hercle minus, quā quæ a grauissimis philo-
 sophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt. Dī im-
 mortales plurimum possunt: sed non plus uelle debēt
 nobis, quā parentes. At parentes, si pergunt liberi er-
 rare: bonis exheredāt. Quid ergo nos a dijs immor-
 talibus diutius expectemus: nisi malis rationibus finē
 facimus? iisdem deos propitios esse æquum est: qui sibi
 aduersarij non sunt. Dī immortales uirtutem appro-
 bare, non adhibere debent.

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione qnta in Ver-
 rem, hanc sibi rem sperant præsidio futurum, neq; mē-
 dam esse, nec uitium. Errareq; istos, qui bonos uiolāt
 libros: & futuram scribunt. Atq; ibi de quodam alio
 Ciceronis uerbo dictum: quod probe scriptum perpe-
 ram mutatur, & aspersa pauca de modulis, numerisq;
 orationis, quos Cicero auide sectatus est. Cap. VII.

In oratione Ciceronis quinta in Verrem li-
 bro spectatae fidei tironiana cura, atq; disci-
 plina facta, ita scriptum fuit. Homines te-
 nues obscuro loco nati, nauigant, adueniuntq; ad ea loca,
 quæ nunquam antea adiuerant: neq; noti essent, quō-
 uenerunt: neq; semper cum cognitoribus esse possunt.
 Hac una tantum fiducia ciuitatis, nō modo apud no-

• stros magistratus, qui & legum, et existimationis
 • riculo continentur: neq; apud cives solū Romanos, q
 • & sermonis, & iuris, & multarum rerum societa
 • iuncti sunt: fore se tutos arbitrantur: sed quocunq;
 • nerint: hanc sibi rem praesidio sperant futurum.
 Videbatur quā pluribus in extremo uerbo menda
 se. debuisse enim scribi: putabant, non futurum, sed
 turam. neque dubitabāt, quin liber emendatus esse
 ne ut in Plauti comœdia mœchus. (sic enim mēdæ su
 illudebant,) ita in Ciceronis oratione solœcismus esse
 manifestarius. Aderat ibi forte amicus noster homo
 ctione multa exercitus, cui pleraq; omnia ueterum li
 rarum quæsitā, meditata, enigilataq; erant. Is lib
 inspecto ait, nullum esse in eo uerbo neq; mendum, ne
 uitium. Ciceronem probe, ac uenuste locutum. Nā
 turum inquit, non refertur ad rem, sicut legentibus
 mere, & incuriose uidetur: neq; pro participio posit
 est: sed uerbum est inde finitum, quod græci appellant
 ἀπαρὲ μωρον, neq; numeris, neq; generibus præser
 uians, sed liberum undiq; & im promiscuū est. Qu
 li C. Gracchus uerbo usus est in oratione, cuius titulu
 est de Q. Popilio circumconcali abula: in qua ita scri
 ptum est. Credo ego inimicos meos hoc dicturum.
 Inimicos inquit, dicturum, et non dicturos. Videtur
 ne ea ratione positum esse apud Gracchū dicturum,
 qua est apud Cic. futurum? sicut in græca oratione
 ne ulla uitij suspitione omnibus numeris, generibusq;
 sine discrimine attribuuntur huiuscemodi uerba τ
 οειν, ἐσοθαι, λέξειν, & similia. In Q. quoq; Qu
 drigarij tertio annali uerba hæc esse dixit. Dum h

concederentur, hostium copias ibi occupatas futurum.
 In XII. annali eiusdem Quadrigarij principiū libri sic scriptum. Si pro tua bonitate, et nostra uoluntate tibi ualetudo suppetit: est quod speremus, deos bonis bene facturum. Item in Valerij Antiatii lib. iiii. §. xx. simili modo scriptum esse. Si hæ res diuinæ factæ, rectæq; perlitatæ essent: aruspices dixerunt omnia ex sententia processurum. Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur: occisurum dixit, non occisuram his uerbis.

Etiam ne habet Casina gladium? habet, sed duos, quibus altero te occisurum ait, altero uillicum. Item Laberius in Gemellis.

Non putam inquit, hoc eam facturum.

Nō ergo isti omnes solœcismus quid esset, ignorauerūt. Sed et Gracchus dicturum, et Quadrigarius futurum, et benefacturum, et Plautus occisurum, et Antias processurum, et Laberius facturū, indefinito modo dixerunt. qui modus neq; in numeros, neq; in personas, neq; in genera, neq; in tempora distrahitur. Sed omnia istæc una, eademq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cic. dixit futurum, non uirili genere, neq; neutro. Solœcismus enim foret plane, sed uerbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tul. Ciceronis oratione, quæ est de imperio Cn. Pompeij: ita scriptum esse a Cicerone dicebat: atq; ipse ita lectitabat.

Cum nostros portus, atq; eos portus, quibus uitam, ac spiritum ducatis: in prædonū fuisse potestatem sciatis.

Neq; solœcismum esse aiebat, in potestatem fuisse. ut uulgus semidoctum putat: sed ratione dictū certa,

Et proba, contendebat, qua et graeci ita uterentur, et
 Plautus uerborum latinorum elegantissimus in A. m.
 phitryone dixit. Non uero mihi in mentem fuit: no-
 dia solitum est, in mente. Sed enim praeter Plautum,
 ius ille in praesenti exemplo usus est: multam nos quae
 apud ueteres scriptores locutionum talium copiam of-
 fendimus: atque his uulgo annotamentis inspersimus.
 Ut rationem istam missam facias, et auctoritates, so-
 nus, qui ἀφωία tantum, et positura ipsa uerborum
 satis declarant, id potius ἐπιμελέια τῶν λέξεων modo
 lamentis orationis M. Tullij conuenisse: ut quoniam in-
 trumuis dici latine posset: potestatem dicere mallet, et
 potestate. Illud enim sic compositum iucundius ad au-
 rem, conspectiusque, insuauius hoc, imperpectiusque: est
 si modo illa explorata aure homo sit, non surda, nec in-
 centi, sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit,
 quam explicuit, quod esse iam usitatus coeperat. Verba
 sunt haec ipsius in exhortatione, quam de imperio C.
 Pompeij habuit. Testis est Sicilia, quam multis undique
 anctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate
 te explicauit. At si explicuit diceret: imperfecto
 et debili numero uerborum sonus clauderetur.

Historia in libris Phocionis philosophi reperta. s.
 per Laide meretricem, et Demosthene rhetore.

Caput

VIII.

Phocion ex peripatetica disciplina haud sa-
 pienter ignobilis uir fuit. Is librum multae, uari-
 aequaeque historiae refertum composuit. eumque in-
 scripsit, ἡ ἐπὶ ἀμαρθείας. ea uox hoc ferme ualet, tan-
 quam

quam si dicas cornu copiae. In eo libro super Demosthene rhetore, & Laide meretrice historia hæc scripta est. Laïs inquit, corinthia ob elegantiam, uenustatemq; formæ grandem pecuniam demerebat. Conuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neq; admittebatur, nisi qui dabat: quod poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum esse illud frequens apud græcos dictum adagium ἢ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κέρειον ἐὸς ὄπλις. Quod frustra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare, quod posceretur. Ad hæc ille Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. At Laïs κερπίων δραχμῶν ἡτάων ποποσῆν. hoc facit numi nostratis denarium decem millia. tali petulātia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine iectus, expauidusq; Demosthenes auertit iter, et discedens ego inquit, poenitere tanti non emo. Sed græca ipsa, quæ fertur dixisse: lepidiora sunt: ἀνὸν μαι inquit, κερπίων δραχμῶν μεταμείλειον.

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ pythagoricæ, quantumq; temporis imperatū, obseruatumq; sit, dicendi simul, ac tacendi. Caput IX.

Ratio, atq; ratio Pythagoræ, ac deinceps familiaris successione eius, recipiendi, instituēdiq; discipulos, huiuscemodi fuisse traditur. Iam a principio adolescentes, qui sese ad discendum obtulerant: ἐφροσιονω μῦνοι. Id uerbum si significat mores, naturasq; hominum coniectatione quadam, de oris,

A. G. E. L.

& uultus ingenio, deq; totius corporis filo, atq; h
 bitu sciscitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneu
 fuerat: recipi in disciplinam statim iubebat. & i
 pus certum tacere, non omnes idem, sed aliud a
 tempus pro aestimato captu solertiae. Is autem, qui
 cebat: quae dicebantur ab alijs: audiebat. Neq; per
 ctari, si parum intellexerat: neq; comentari, quae
 dierat: fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, q
 biennium. Hi prorsus appellabantur intra temp
 tacendi, audiendiq; ἀκροαστοί. Ast ubi res didicerat
 rerum omnium difficillimas tacere, audireq; , atq; q
 se iam coeperant silētio eruditi, cui erat nomen ἐ
 μωβία, tum uerba facere, & quæerere, quæq; au
 sent: scribere: & quæ ipsi opinarentur: ex prom
 potestas erat. hi dicebantur in eo tempore μαθημα
 νοί, scilicet ab ijs artibus, quas iam discere, atq; q
 ditari inceptauerant: quoniam Geometriam, et Ge
 monicam, Musicam, cæterasq; item disciplinas ali
 res μαθημᾶτα ueteres græca appellabant. Vulgus
 tem, quos gētilicio uocabulo chaldaeos dicere oport
 mathematicos dicit. Exinde his scientiæ studijs om
 ti, ad perspicenda mundi opera, & principia na
 ræ procedebant. At tunc deniq; nominabantur φ
 νοί. Hæc eadem super Pythagora noster Taurus ca
 » dixisset: nunc autem inquit isti, qui repente pedib
 » illotis ad philosophos diuertunt: non est hoc satis, qu
 » sunt omnino ἀθεωρητοί, & μωσοί, ἀνεωμέτρητοί,
 » legem etiam dant: qua philosophari discant. Ali
 » ait, hoc me primum doce. Item alius, hoc uolo in
 » discere: istud nolo. Hic a symposio Platonis incipit

gestit propter Alabiadis comessationem. Ille a' Phædro propter Lysiae orationem. Est etiam inquit (pro Iupiter) qui Platonem legere postulet, non uitæ ornâde, sed linguæ, orationisq; comendæ gratia, nec ut modestior fiat, sed lepidior. Hæc Taurus dicere solitus nouitios philosophorum sectatores, cum ueteribus Pythagoricis pensitans. sed id quoq; non prætereundum est: quod omnes simul, qui a' Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant: quod qsq; familiæ, pecuniæq; habebant, in medium dabant. Et cohibatur societas inseparabilis. tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod in re, atq; uerbo romano appellabatur *κοινὸς βίος*.

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philosophus adolescentem, uetuste nimis, & prisce loquentem.

Cap. X.

Hauorinus philosophus adolescenti ueterum uerborum cupidissimo, & plerasq; uoces nimis prisce, & ignotissimas in quotidianis, communibusq; sermonibus expromenti: Curius inquit, & Fabritius, & Coruncanus antiquissimi uiri nostri, & his antiquiores Horatij illi Tringemini plane, ac dilucide cum suis fabulati sunt. neq; Auruncorum, aut Sicinorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur: sed ætatis suæ uerbis locuti sunt. Tu autem, proinde quasi cum matre Euandri nunc loquâre, sermone ab hinc multis annis iam desito uiteris: quod scire, atq; intelligere neminẽ uis: quæ dicas. Nõ ne homo inepte, ut quod uis abũde consequaris, taceres? sed antiq̃tatem tibi placere ais,

quod honesta, & bona, & sobria, et modesta sit. *U*
 ergo moribus præteritis. loquere uerbis præsentibus.
 Atq; id, quod a C. Cæsare excellentis ingenij, ac præ
 dentia uiro, in primo de analogia libro scriptum est
 habe semper in memoria, atq; in pectore, ut tanquam
 scopulum, sic fugias inauditum, atq; insolens uerbi

Quod Thucydides historiae scriptor inclytus, Lacedæmonios in acie non tuba, sed tibijs esse usus dicit.
 Verbaq; eius super ea re posita. Quodq; Herodotus
 Halyaten regem fidicinas in procinctu habuisse
 dicit, atq; inibi quædam notata de Gracchi fistula
 cionaria. Caput XI.

Uthor historiae græcæ grauissimus Thucydides Lacedæmonios summos bellatores, non cornuum, tubarum uel signis, sed tibijs modulibus in prælijs usus esse refert. Non prorsus aliquo ritu religionum, neq; rei diuinæ gratia, ne etiam ut excitarentur, atq; euibrarentur animi: quæ cornua, & litui molliuntur: sed contra, ut moderatius res, modulatioresq; fierent: quod tibijs numero temperatur. Nihil adeo in congregandis hostibus, in principijs præliorū ad salutem, uirtutemq; appropriati: quæ si permulcti sonis mitioribus, non immodice feroarent. Cum procinctæ igitur classes erant instructæ acies: ceptumq; in hostem progredi: tibijs inter exercitum positi, canere iceptabant. Ea præcentione tranquilla, & uenerabili ad quandam quasi militaris musicæ disciplinam uis, & impetu

militum, ne sparsi, dissipatiq; prouerent: cohibebatur. sed ipsius illius egregij scriptoris uti uerbis libet: quæ & dignitate, & fide grauiora sunt.

καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν ἀρχαῖοι μὲν, καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως. καὶ ὁρμῇ χωρῶντες. λακεδαίμονιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς. πολλῶν ὁ μὲν ἐγκαθεστῶτων. ἔτῃ βίῃ χάριν. ἀλλ' ἵνα ὁ μαλῶς μετὰ ῥυθμῷ βαίνοντες προσέλθοιεν. καὶ μὴ διασπασθῆν αὐτῶν ἡ τάξις. ὃ πρέπει αἰεὶ ποιεῖν μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις.

Cretenses quoq; praelia ingredi solitos memoria datum est, præcinente, ac præmoderante cathara gressibus. Halyates autem rex terræ Lydiæ, more, atq; luxu barbarico præditus, cum bellum Milesijs faceret: ut Herodotus in historijs tradit: concanentes habuit fistulatores, & fidicines, atq; fœminas etiam tibianas in exercitu, atq; in proanctu habuit, lasciuientium delicias conuiuiorum. Sed enim Achæos Homerus pugnam indipisci ait, non fidicularum, tibiarumq; concentu, uerum conspiratu tacito nitibundos.

οἷδ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνέοντες ἀχαιοὶ
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentissimus clamor militum romanorum, quem in congressibus præliorum fieri solitum scriptores annalium memorauerunt? Contrane institutum fiebat antiquæ disciplinæ tam probabile? An tum etiam gradu clementi, & silentio est opus, cum ad hostem itur in conspectu longinquo procul distantem? Cum uero prope ad manus uentum est: tum iam e' propinquo hostis, & impetu propulsandus, & clamore terrendus est. Ecce autem pro tibia-

A. GEL.

na laconica, tibiae quoque illius concionatoriae in me-
 tem uenit: quam C. Graccho cum populo agente pro-
 isse, ac praemonstrasse modulos ferunt. Sed nequaquam
 sic est, ut a uulgo dicatur, canere tibia solitum, quia
 ne eum loquentem staret, uarijsque modis, tum dem-
 cere animum, actionemque eius, tum incendere. Quod
 enim foret ea re ineptius? si ut planipedi saltanti, in
 Graccho concionanti numeros, et modos, et frequen-
 tamenta quaedam uaria, tibicen incineret? Sed qui haec
 compertius memoriae tradiderunt: stetisse in circulis
 stantibus dicunt occultius: qui fistula breui, sensu
 grauiusculum sonum inspiraret ad deprimendum
 sedandumque impetum uocis eius. Referuescente namque
 impulsu, et instinctu extraneo, naturalis illa Graecchi
 uehementia indignuisse non (opinor) existimandum
 est. M. tamen Cicero fistulatore[m] istum utriusque rei ad-
 bitum esse a Graccho putat: ut sonus, tum placidus, tum
 citatis, aut demissam, iacentemque orationem eius erig-
 ret: aut ferocientem, saeuientemque cohiberet. Verba
 22 us Ciceronis apposui. Itaque idem Gracchus, quod
 23 potes audire Catule ex Licinio cliente tuo litterato ho-
 24 mine, quem seruum sibi habuit ille ad manum, cuius
 25 eburnea solitus est haerere fistula quae staret post ipsius
 26 occulte, cum concionaretur, peritum hominem, qui in-
 27 flaret celeriter eum sonum, qui illum aut remissum
 28 excitaret: aut a contentione reuocaret. Morem au-
 tem illum ingrediendi ad tibicinum modulos praeter
 institutum esse a Lacedaemonijs Aristoteles in libro
 problematum scripsit: quo manifestior fieret, exploratiorque
 militum securitas, et alacritas. Nam diffidens

tiæ inquit, & timori cum ingressione huiusmodi minime conueniunt: & mœsti, atq; formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. uerba pauca Arist. super ea re apposui. διατι ἐπειδὴν πολὺ μὲν μέλλωσι, πρὸς ἄλλῶν ἐμβά-
νωσιν, ἵνα τὸς δειλὸς ἀρχή μοι τοῦντας γινώσκωσιν.

Virgo uestæ quid ætatis, & ex quali familia, et quo ritu, quibusq; cærimonijs, ac religionibus, ac cognomine à pontifice maximo capiatur. Et quo statim iure esse incipiat, simulatq; capta est. Quodq; ut Labeo dicit, nec intestato cuiquam, nec eius intestatæ ququam iure hæres est.

Cap. XII.

Vi de uestali uirgine capienda scripserunt: quorum diligentissime scripsit Labeo Antistius: minorem quæ annos .vi. maiorem quæ annos x. natam, negauerunt capi fas esse. Item, quæ non sit patrima, & matrima. Item quæ lingua debili, sensu uel aurium deninuta, alia uel quauis corporis labe insignita sit. Item quæ ipsa, aut cuius pater emancipatus sit: etiã si uiuo patre in aui potestate sit. Item cuius parentes alter ambo uel seruitutem seruierunt: aut in negotijs sordidis diuersantur. Sed eam, cuius soror ad id sacerdotium lecta sit: excusationem mereri aiunt. Item cuius pater flamen, aut augur, aut quindecimuir sacris faciundis, aut qui septemuir epulonum, aut salius est. Sponsæ quoque pontificis, & tibianis sacrorum filiæ uacatio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atteius scri-

b 4

A. GEL.

ptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui domi-
lium in Italia non haberet: et excusandam eius, qui
liberos tres non haberet. Virgo autē uestalis simul
atq; capta, atq; in atrium Vestæ deducta, & ponti-
ficius tradita est: eo statim tempore sine emancipa-
tione, ac sine capitis minutione, e' patris potestate e-
xit, & ius testamenti faciendi adipiscitur. De more
autem, rituq; capiunda uirginis literæ quidem anti-
quiores non extāt: nisi quod capta fuisse fertur: qua
capta prima est, a' Numa rege. Sed Papiam legem in-
uenimus: qua cauetur: ut PONT. MAX. arbitrata
uirgines e' populo uiginti legantur. Sortitioq; in con-
tione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio ex lege pa-
pia non necessaria nunc uideri solet. Nam si quis ho-
nesto loco natus adeat PONT. MAX. atq; offerat
ad sacerdotium filiam suam: cuius duntaxat saluis
religionum obseruationibus, ratio haberi possit: gra-
tia populiæ legis per se ratum fit. Capi autem uirgo
propterea dici uidetur: quia PONT. MAX. ma-
nu prehensa, ab eo parente, in cuius potestate est: ue-
luti bello capta abducitur. In lib. primo Fabij Pictu-
ris, quæ uerba PONT. MAX. dicere oporteat, cum
uirginem capit: scriptum est. Ea huiusmodi sunt: Sa-
cerdotem uestalem, quæ sacra faciat: quæ iussi & sa-
cerdotem uestalem facere pro po. Ro. quiribus uti,
quod optima lege fiat: ita te amata capio. Pleriq; au-
tem capi uirginem solam debere dici putant. Sed fla-
mines quoq; diales, item pontifices, et augures capi di-
cebantur. L. Sylla rerum gestarum libro. ii. ita scri-
psit. P. Cornelius, cui primum cognomen sylle im-

positum est: flamen dialis captus. M. Cato de Lusitanis, cum Ser. Galbam accusauit, eum dicit ius pontificum dicere noluisse. Ego me nunc uolo ius pontificum optime scire. Iamne ea causa pontifex capiatur? Si uolo augurium optime tenere: ecquis me ob eam augurem capiatur? Præterea in commentarijs Labeonis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est. Virgo Vestalis neq; hæres est cuiquam intestato, neq; intestatæ quisquã: sed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat: quæritur. A mata inter capiendum a PONT. MAX. appellatur, quoniam quæ prima scripta est: hoc fuisse nomine traditum est.

Quæsitum in philosophia est, quidnam foret in recepto mandato rectius, idne omnino facere, quod mandatum est: an nonnunquam etiam contra, si id speres ei, qui mandauit: utilius fore. Superq; ea quæstione expositæ diuersæ sententiæ. Cap. XIII.

i In officijs capiendis, censendis, iudicandisq;, quæ græce καθήκοντα philosophi appellant: quæri solet, an negotio tibi dato, et quod quid omnino faceres: definito, contra quid facere debeas, si eo facto uideri possit res euentura prosperius, exq; utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit.

Anceps quæstio, et in utranq; partem a prudentibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui sententiam suam una in parte defixerint: et re semel statuta, deliberataq; ab eo, cuius negotium id pontificumq; esset: nequaquam putauerint contra dictum

eius esse faciendum, etiam si repentinus aliquis casus rem commodius agi posse polliceretur. Ne si spes defellisset: culpa impatientiae, et poena indeprecatibilis subeunda esset. Si res forte melius uertisset: diu quidem gratia habenda. Sed exemplum tamen intromissum uideretur: quo bene consultata consilia religione mandati soluta corrumperebantur. Alij existimauerunt incommoda prius, quae metuenda essent: si res gesta aliter foret: quam impetratum est, cum emolumento spei pensitanda esse. Et si ea leuiora, minoraque; utilitas autem contra grauior, et amplior, spe quantum potest firma ostenderetur: tum posse aduersum mandata fieri censuerunt: ne oblata diuinitatis rei bene gerendae occasio amitteretur. Neque timendum exemplum non parendi tradiderunt: si rationes huiusmodi duntaxat non adessent. Cum primis autem respiciendum putauerunt ingenium, naturamque illius: cui ea res, praecipuumque esset: ne ferrox, durus, indomitus, inexorabilisque sit: qualia fuerunt posthumana imperia, et manliana. Nam si talis praecceptorum ratio reddenda sit: nihil faciendum esse monuerunt aliter, quam praecipuum est. Instructius deliberatiusque fore arbitramur theorematum hoc de mandatis huiusmodi obsequedis: si exemplum quoque P. Crassi Mutiani clari, ac inclyti uiri appuerimus. Is Crassus a Sempronio Asellione, et plerisque alijs historiae Romanae scriptoribus traditur quinque habuisse rerum bonarum maxima et praecipua. quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod iurisconsultissimus, quod

PONT. MAX. IS, cum in consulatu obtine-
ret Asiam prouinciam, & circumfedere, oppugna-
reque Leucas oppidum pararet: opusque esset firma, ac
procera trabe, qua arietem faceret: quo muros eius
oppidi quateret: scripsit magistrum ἀρχιτέκτων μο-
lis Atheniensium sociorum, amicorumque Po. Ro. ut ex
malis duobus, quos apud eos uidiasset: uter maior esset:
eum mittendum curaret. Tum magister ἀρχιτέκτων
comperto, quamobrem malum desideraret: non uti
iussus erat: maiorem, sed quem esse magis idoneum,
aptioremque: faciendo arieti, facilioremque: portatu exi-
stimabat: minorem misit. Crassus eum uocari iussit:
& cum interrogasset, cur non quem iusserat, nisi-
set: causis, rationibusque, quas dictitabat: spretis, uesti-
menta detrahi imperauit, uirgisque multum cecidit.
Corrumpi, atque dissolui officium omne imperantis ra-
tus, si quis ad id, quod facere iussus est: non obsequio
debito, sed consilio non desiderato respondeat.

Quid dixerit feceritque C. Fabritius magna uir gloria,
magnisque rebus gestis, sed familiae, pecuniaeque inops,
cum ei Samnites tanquam indigenti graue aurum do-
narent, plenumque odij. Cap. XIII.

Vilius Iginus in libro de uita, rebusque il-
lustrum uirorum sexto, legatos dicit a
Samnitibus ad C. Fabritium Imperato-
rem Po. Ro. uenisse: & memoratis mul-
tis, magnisque rebus, quae bene ac beneuole post red-
ditam pacem Samnitibus fecisset: obtulisse dono gran-
dem pecuniam, orasseque uti acciperet, utereturque. Atque
id facere Samnites dixisse: quod uiderent multa ad

ad splendorem domus, atq; uictus defieri: neq; pro
 magnitudine, dignitateq; lautum, paratumq; esse. *Ti-*
Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, et
 infra deinceps ad nares, et ad os, et ad gulam, atq;
 inde porro ad uentrem imum deduxisse: et legatus
 ita respondisse: dum illis omnibus membris, quae at-
 gisset, obsistere, atq; imperare posset: nunquam qui-
 quam de futurum. Propterea pecuniam, qua nihil
 bi esset usus: ab ijs, quibus eam sciret usui esse: non
 accipere.

Quam importunum uitium sit futilis, inanisq;
 loquacitas, quam multis in locis a principibus uer-
 usq; linguae uiris detestatione iusta culpata sit.

Caput

XV.

Vi sunt leues, et fuitiles, et importuni
 q cutores, quiq; nullo rerum pondere innu-
 uerbis humidis, et lapsantibus defluunt.
 eorum orationem bene existimatum est in ore nasci
 non in pectore. Lingua autem debere aiunt non esse
 liberam, nec uagam: sed uinclis de pectore imo, et
 de corde apertis moueri, et quasi gubernari. Sic
 uideas quosdam scaterere uerbis sine ullo iudicij neg-
 tio cum securitate multa, et profunda, ut loquentes
 plerunq; uideantur, loqui sese nescire. *Vlysses* con-
 tra *Homerus* uirum sapienti facundia praeditum, in-
 cem mittere ait non ex ore, sed ex pectore. Quo sci-
 licet non ad sonum magis, habitumq; uocis, quam ex
 sententiarum penitus conceptarum altitudine periti-
 neret. *Petulantia* etq; uerborum coercendae uallum esse
 oppositum dentium, *luculente* dixit, ut loquendi te-

meritas, non cordis tantum custodia, atq; uigilia cohibeatur, sed & quibusdam quasi excubijs in ore positus sepiatur. Homericæ, de quibus supra dixi, hæc ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπατε μεγάλην ἐκ σὺ θεός ἴσ' (sunt. τέκνον ἐμὸν ποῖον σὲ ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.

M. Tullij quoq; uerba posui, quibus stultam, & inanem dicendi copiam grauius, & uere detestatus est.

- Dummodo inquit, hoc constet: neq; infantiam eius, qui rem norit: sed eâ explicare dicendo non queat: neq; inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non desint: esse laudandam. Quorum si alterum sit optãdum, malim equidem indisertam prudentiam, quã stultam loquacitatem. Item in libro de oratore primo, uerba hæc posuit. Quid enim est tã furiosum, quã uerborum uel optimorum, atq; ornatissimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia, nec sciẽtia? Cum primus autem M. Cato atrocissimus huiusmodi uitij insectator est. nanq; in oratione, quæ inscripta est. Si se Coelius trib. pleb. appellasset.
- Nunquam inquit, tacet: quem morbus tenet loquendi, tanquam ueternosum bibendi, atq; dormiendi.
- Quod si non conueniant: tum conuocari iubet. Ita est cupidus orationis, ut conducat, qui auscultet.
- Itaq; auditis non auscultatis tanquam pharmacopolum. Nam eius uerba audiuntur, uerum ei se nemo committat, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidẽ M. Coe. tri. pl. uilitatem opprobrans, non loquendi tantum, uerum etiam tacendi, Frustrò inquit, panis conuocari potest, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; non merito Homerus unum ex omni-

bus Therpsitem ἀμετροεπῆ ἀροτόμυθον appellabat
uerba illius multa, ἔγκοσμα strepentium sine me-
do graculorum similia esse dicit. Quid enim est al-
liud ἀμετροεπῆ ἐκολῶα. Euripidis quoq; uersus de
id genus hominibus, consignatissime factus est.

καλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

Quod Sallustius noster imitari uolens, loquax i quibus
magis quā facundus. Quapropter Hesiodus poetarum
prudētissimus linguam non uulgandam, sed
recondendā esse dicit. proinde ut thesaurum. Eiusq;
esse in promendo gratiam plurimam, si modesta
parat, et modulata sit.

γλώωνς τοιθησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος

φειδωλῆς πνέειν δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰύσης.

Epicharmium quoq; illud non inscite se habet.

ἔ λέγειν δεινός. ἀλλὰ σιγῆν ἀδύνατος, Ex quo pro-
fecto sumptum est, qui cum loqui non posset: tacere
non poterat. Phauorinum ego audiui dicere uersus
istos Euripidis, ἀχαλιῶν σωματων, ἀνὸς μετε ἀφ-
σύνκας τὸ τέλος δυσυχία. Non de ijs tantum factus
accipi debere, qui ipia, aut illicita dicerent: sed ue-
maxime de hominibus quoq; posse dici stulta, et im-
modica blatteratibus: quorum lingua tam prodiga
infrenisq; sit, ut fluat semper, ἔ αἰσuet colluuium
uerborum teterrima. Quod genus homines à graeco
significantissimo uocabulo λάλας appellatos. Valerium
Probum grammaticum illustrem ex familia
ri eius docto uiro comperi Sallustianum illud, saty-
eloquentiae, sapientiae parum, breui ante quam uita
decederet, sic legere caepisse: et sic a Sallustio relictum

affirmasse. Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Quod loquentia nouatori uerborû Sallu. maxime congrueret. Eloquentia cum insipientia minime conueniret.

Huiuscemodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uastam, facetissimus poeta Aristophanes insignibus uocabulis denotauit in his uersibus.

ἄνθρωπον ἀγριωπὸν αὐθαδέσομον

ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,

σοῦμα περὶ λάλητον. κομποφακελορημονα,

Neq; minus insigniter ueteres quoq; nostri, hoc genus homines in uerba prouectos, locutuleios, & blatterones, & linguaces dixerunt.

Quod uerba istæc Quadrigarij ex annali tertio ibi, Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de poetarum figura, sed ratione certa, et proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt. Cap. XVI.

Quadrigarius in. III. annalium ita scripsit. Ibi occiditur mille hominum. occiditur inquit, non occiduntur. Item Lualius in tertio satyrarum.

Ad portam mille, a' porta est exinde salernum.

Mille iquit est, non mille sunt. Var. in. xviii. rerû hu-

manarû. Ad Romuli initium plus mille, et centû an-

norû est. Cato in. I. originû. Inde est ferme mille pas-

sus. M. Cicero in. VI. in Antoniû. Ita'ne Ianus medi-

us in L. Antonij clietela est? q; unq; in illo Iano inuē-

tus est, qui L. Antonio mille numû ferret expesum? in his, atq; multis alijs mille numero singulari dictû est.

A. GEL.

Neq; hoc (ut quidam putant) uetustati concessum
 aut per figurarum concannitatem admissum est:
 sic uidetur ratio postere. mille enim non pro eo po-
 tur, quod graece χίλιοι dicitur. Sed quod χιλιάς
 sicuti una χιλιάς & duae χιλιάδες, ita unum mil-
 & duo millia, certa atque directa ratione dicitur.
 Quamobrem id quoq; recte, & probabiliter dici-
 litum, mille denarium in arca est, & mille equita
 in exercitu est. Lucilius autem praeterquam superius
 posui, alio quoq; in loco id manifestius demonstra-
 Nam in libro. XV. ita dicit.

- Hunc mille passuum qui uicerit, atq; duobus,
- Campanus sompes succissor nullus sequetur.
- Maiore in spatio, ac diuersus uidebitur ire.
 Item alio lib. VIII.
- Mille die nummum potes uno quaerere centum.
 Mille passuum dixit pro mille passibus, & uno m-
 le nummum pro unis mille numis. aperteq; osten-
 dit, mille & uocabulum esse, & singulari numero
 ci. Eiusq; pluratiuum esse millia. & casum etiam
 pere ablatiuum, neq; caeteros casus requiri oport-
 re. cum sint alia pleraq; uocabula, quae in singula-
 tantum casus, quaedam etiam, quae in nullum in-
 nentur. quapropter nihil iam dubium est, quin M-
 C. in oratione, quam scripsit pro Milone: ita scri-
 ptum reliquerit. Ante fundum Clodij, quo in fu-
 do, propter insanas illas substructiones, facile mil-
 hominum uersabatur ualentium. Non uersaba-
 tur. quod in libris minus accuratis scriptum est.
 Alia enim ratione mille hominum, alia mille ho-

mines

mines dicendum est.

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile, atq; inibi quid M. Varro in quadam satyra, de officio mariti scripserit.

Caput

XVII.

Antippe Socratis philosophi uxor morosa admodum fuisse fertur, & iurgiosa. Irarumq; et molestiarum muliebrium, per diē perq; noctem scatebat. Has eius ītemperies in maritum Albiades demiratus, interrogauit Socratē, quænam ratio esset, cur mulierem tam acerbam domo nõ exigoret. Quoniā inquit Socrates, cum illam domi talem perpetior: insuesco & exerceor: ut cæterorum quoq; foris petulantiam, & iniuriam facilius feram. Secundum hanc sententiam quoq; Varro in satyra menippea, quam de officio mariti scripsit, Vitium inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est. Qui tollit uitium: uxorē commodiorem præstat: qui fert: sese meliorem facit. Hæc uerba Varro nis tollere, & ferre lepide quidem composita sunt. Sed tollere apparet dictum pro corrigere. Id etiam apparet, eiusmodi uitium uxoris si corrigi non possit: ferendum esse, Varronem censuisse. quæ ferri scilicet, a uiro honeste possunt. Vicia enim flagitijs leuiora sunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorū XIII. L. Lælium magistrum suum περι ε' τυ μολο ν' as nonnullorum uerborum falsa dixisse reprehendit.

A. GEL.

dit: quodq; idem Varro in eodem libro furis ἐν
 λογίᾳ falsam dicit. Caput XVIII.

N quartodecimo rerū diuinarum lib.

i Varro doctissimum tunc ciuitatis hom

L. Lælium errasse ostendit: quod uoc

lum græcum uetus traductum in linguam roma

promeraco, & quasi à se primitus latine fictum

set, resoluit in uoces latinas ratione etymologica

sa. Verba ipsa super ea re Varronis posuimus.

» In quo Lælius noster literis ornatissimus mem

» nostra errauit aliquoties. Nam aliquot uerbor

» antiquorum græcorum, perinde atq; essent prop

» nostra, reddidit causas falsas. Non enim lepore

» amus (ut ait) quod est leuipes: sed quod est uoc

» lum antiquum græcum. Multa enim uetera il

» ignorantur, quod pro ijs alijs nunc uocabulis u

» tur. & illorum esse pleriq; ignorent græcum: q

» nunc nominant ἑλληνα. Puteum, quod uocant qu

» leporem, quod λαρῶν dicunt. In quo non mod

» li ingenium non reprehendo, sed industriam la

» Successum enim fortuna, experientiam laus sequ

Hæc Varro in primore libro scripsit, de ration

cabulorum scitissime: de usu utriusq; linguæ per

me: de ipso Lælio clemētissime. Sed in posteriore

dem libri parte dicit. Furem ex eo dictum, quod

res romani furuum atrum appellauerint. & p

per noctem, quæ atra sit: facilius furentur. Non

uidetur Varro de fure errasse, tanquam Lælius

pore. Nam quod à græcis nunc κλέπτης dicit

antiquiore græca lingua φῶρ est dictum. Hinc per
affinitatem litterarum, quæ φῶρ græce est, latine
fur. sed ea res suggerit ne tunc Varronis memoriam,
an contra aptius et cohærentius putarit, furem à fur
uo, idest nigro appellari: in hac re de uiro tam excel
lentis doctrinæ non meum iudicium est.

Historia super libris sibyllinis. ac de Tarquinio
superbo rege. Cap. XIX.

In antiquis annalibus memoria super libris
sibyllinis hæc prodita est. Anus hospita,
atq; incognita ad Tarquinium Superbum
regem adiit, nouem libros ferens, quos esse dicebat di
uina oracula eos uelle dixit uenundare. Tarquini
us pretium percunctatus est. Mulier nimium atque
immesum poposcit. Rex quasi anus ætate desperet:
risit. Tum illa foculum coram eo cum igni apposuit:
et tres libros ex nouem deuirit: & ecquid reliquos
sex an eodem pretio emere uellet, regem interroga
uit. Sed enim Tarquius id multo risit magis. dixitq;
anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidem sta
tim tres libros alios exussit: atq; id ipsum denuo pla
cade rogauit, tres reliquos eodẽ illo pretio emat. Tar
quinius ore iam serio, atq; attentiore animo fit. eam
constantiam, confidentiamq; non in super habendam
intelligit: et libros tres reliquos mercatur nihilo mi
nore pretio, quàm quod erat petatum pro omnibus.
Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digressam, po
stea nusquã loca uisam constitit. Libri tres in sacrariũ

conditi sibyllini appellati. Ad eos quasi ad ordi
 XV uiri adeunt, cum dij immortales publice con
 lendi sunt.

Quid Geometrae dicant graeci. Quibusq; om
 ista latinis uocabulis appellentur. Caput XII

Igurarum, quae $\chi\upsilon\mu\alpha\tau\alpha$ Geometrae ap
 f lant: genera sunt duo, planum & solidum.
 haec ipsi uocant $\epsilon\pi\iota\ \pi\epsilon\delta\omicron\nu$, $\nu\alpha\iota\ \sigma\epsilon\pi\epsilon\omicron\nu$.
 Planum est, quod in duas partes solu lineas habet
 qua latum est, & qua longum. qualia sunt trian
 tra, & quadrata, quae in area fiunt sine altitudi
 Solidum est, quando non longitudines modo, &
 tudines planas numeri linearum efficiunt: sed et
 extollunt altitudines. quales sunt ferme metrae tri
 guli, quas pyramidas appellat, uel qualia sunt
 drata undiq; quae $\nu\beta\omicron\varsigma$ illi, nos quadrantaliam
 mus. $\nu\beta\omicron\varsigma$ enim est figura ex omni latere qua
 ta, quales sunt inquit M. Varro, tesseræ, quibus
 ueolo luditur: ex quo ipsae quoq; appellatae $\nu\beta\omicron\varsigma$.
 In numeris etiam similiter $\nu\beta\omicron\varsigma$ dicitur, cum
 latus eiusdem numeri aequaliter in sese soluitur.
 ti fit, cum ter terna ducuntur. Atq; idem ipse
 rus triplicatur. huius numeri cubu Pythagoras
 habere lunaris circuli dixit: quod & luna orbem
 um lustret septem, & uiginti diebus: qui numerus
 nio, qui graeci dicitur $\tau\epsilon\pi\omicron\iota\varsigma$, tantundem efficitur
 bo. Linea autem a nostris dicitur, quam $\rho\epsilon\alpha\ \mu\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon$
 graeci uocant. Eam M. Varro ita definit, linea est
 quit, longitudo quaedam sine latitudine, & alia

ne. ἀλλεῖδης autem breuius præter missa altitudi-
ne γραμμὴ est, inquit, μῦθος ἀπλάτεις, quod exprī-
mere uno latine uerbo non queas, nisi audeas dicere
illatabile.

Quod Iulius Higinus affirmatissime contendit le-
gisse se librum P. Virgilij domesticum, in quo scri-
ptum esset. Et ora Tristia tentantum sensu torquebit
amaror. Non quod uulgus legeret sensu torquebit a-
maro. Caput XXI.

Ersus istos ex Georgicis Virgilij pleriq; o-
mnes sic legunt.

At sapor indicium faciet manifestus: et ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grammaticus
in commentarijs, quæ in Virgilium fecit: confirmat,
& perseverat, non hoc a Virgilio relictum. sed quæ
ipse inuenerit in libro, qui fuerat ex domo, atq; fa-
milia Virgilij, et ora Tristia tentantum sensu tor que-
bit amaror. Neq; id soli Higinio, sed doctis quibus-
dam etiam uiris complacitum. quoniam uidetur ab-
surde dici sapor sensu amaro torquet, cum ipse, inq-
unt, sapor sensus sit, non alium in semetipso sensum
habeat, ac perinde sit, quasi dicatur, sensus sensu a-
maro torquet. Sed enim cum Phauorino Higinii cõ-
mentarium legissem, atq; ei statim displicata esset inso-
lencia, & insuauitas amaroris: Iouem lapideum in-
quit, quod sanctissimum iusiurandum est habitum,
paratus ego iurare, Virgilium hoc nũquam scripsis-
se. Sed Higinium ego dicere uerum arbitror. Non. n.

primus finxit hoc uerbum Virgilius insolenter, in carminibus Lucretij inuentum, non est asperna auctoritate poetæ ingenio & facundia præcellens. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt.

- » Denuq; in os falsi uenit humor sæpe saporis :
 - » Cum mare uersamur propter: dilutaq; contra
 - » Cum tuimur misceri absynthia: tangit amaror.
- Non uerba autem sola, sed uersus propè totos & in quoq; Lucretij plurimos factatū esse Virg. uidemus.

An qui causas defendit, recte latineq; dicat superesse id quod defendit. & superesse proprie quid sit.

Caput XXI.

- Roborauit, inueterauitq; falsa atq; aliena
ibi significatio: quod dicitur, hic illi super
cum dicendum est, Aduocatum esse quem
piam, causamq; eius defendere. atq; id dicitur, non
compitis tantum, neq; in plebe uulgaria, sed in
& in comitio, apud tribunalia. Qui integre
locuti sunt: magnam partem superesse, ita dixerunt
ut eo uerbo significarent superfluere, & super
re, atq; esse supra necessarium modum. Ita q; M. V
ro in satyra, quæ inscripta est, Nescis quid uesper
hat, superfuisse dicit immodice & intempestiue
se. Verba ex eo libro hæc sunt. In conuicio
» nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul
» βιοφελῆ. & delectent potius, ut id quoq; uideatur
» superfuisse. memini ego prætoris docti hominis
bunali me forte assistere: atq; ibi aduocatum non

celebrem sic postulare, ut quam causam diceret: rēq;,
 quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætor em ei, cui a
 res erat: dixisse aduocatum eum non habere. et cum
 is, qui uerba faciebat: reclamasset, ego illi. V. Cl. su-
 per sum, respondisse prætorem festiuiter, Tu plane
 superes, non ades. M. autem Cicero in libro, qui inscri-
 ptus est de iure ciuili in artem redigendo uerba hæc
 posuit. Nec uero scientia iuris maioribus suis
 Q. Helius Tubero defuit: doctrina etiam super su-
 it. In quo loco super fuit significare uidetur supra
 fuit, & præstitit, superauitq; maiores suos doctrina
 sua superfluenti, tum & nimis abundanti. Discipuli
 nas enim Tubero stoicas & dialecticas percalluerat.
 In libro quoque de R. p. secundo, id ipsum uerbum
 Ciceronis non temere transeundum. Verba ex eo li-
 bro hæc sunt. Non grauarer Læli, nisi & hos uel
 le putarem: & ipse cuperem te quoque aliquam par-
 tem huius nostri sermonis attingere. præsertim cum
 heri ipse dixeris, te nobis etiam super futurum: ue-
 rum si id qdē fieri non potest: ne desis omnes te roga-
 mus. Exquisite igitur & comperte Iulius Paulus
 dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, super-
 esse non simplicia ratione dici tam latine quam græce.
 Græcos enim περι εἶναι, etiam in utraque parte
 ponere: uel quod superuacaneum esset, ac non neces-
 sarium, uel quod abundans nimis et affluens, & exis-
 perans. Sic quoq; nostros ueteres superesse aliās dixis-
 se, pro superfluenti & superuacuo, neq; admodum
 necessario, ita ut supra posuimus Varronem dicere.
 Aliās ita ut Cic. dixit, pro eo quod copia quidem et

A. GEL.

facultate cæteris anteiret, tum supra modum, tum
largius, prolixiusq; flueret, quam esset satis. Qu
at ergo se superesse ei, quem defendit: nihil istom
nult dicere. sed nescio quid aliud indictum inf
tumq; dicit. At ne Virgilij quidem poterit auctori
te uti, qui in Georgicis ita scripsit.

Primus ego in patriam mecum modo, uita super
Hoc enim in loco Virg. ἀνυπέρπερ uerbo usus
datur, quod superfit dixit pro longinquius, diutius
adsit. illud contra eiusdem Virgilij est aliquato pro
babilius,

Florentesq; secant herbas: flumiosq; ministrant,
Farrasq;: ne blando nequeant superesse labori.

Significat enim supra laborem esse, neq; opprimi
labore. An autem superesse dixerint ueteres pro
stare, & præficiendæ rei adesse, quærebamus. Na
Sallustius in significatione ista non superesse, sed
perare dicit. Verba eius in Iugurtha. Is plerum
a rege exercitum ductare, & omnes res exequi
litus erat: quæ Iugurthæ fesso, aut maioribus astric
superauerant. Sed inuenimus in. iii. Ennij anno
lium in hoc uersu.

Inde sibi memorat unum superesse laborem,
Idest reliquum esse, & restare. Quod quidem diu
pronuntiandum est, ut non una pars orationis e
uideatur, sed duæ. Cicero autem in. II. antonianar
quod est reliquum non superesse, sed restare dicit.
Præter hæc superesse inuenimus dictum pro super
fitem esse. Ita enim scriptum est in libro epistolari
M. Ciceronis ad L. Plancum, et in epistola M. A. Sili

Polionis ad Ciceronem uerbis his. Nam neq; deesse
 Reip. uolo, neq; su pesse. Per quod significat, si Resp.
 emoriatur, & pereat: nolle se uiuere. In Plauti au-
 tem asinaria manifestus id ipsum scriptum est in his
 uerbis, quæ sunt eius comœdiæ prima.

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ
 superesse uitæ sospitem, & superstitem.
 Cauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed
 etiam prauitas omnis, si quis se nunc senior aduoca-
 tus adolescenti superesse dicat.

Quis fuerit Papyrius prætextatus, quæ ue istius
 causa cognomen sit: historiaq; ista omnis super eo-
 dem Papyrio cognitu iucunda. Cap. XXIII.

Historia de Papyrio prætextato dicta, scri-
 btaq; est a M. Catone in oratione, qua u-
 sus est ad milites contra Galbam, cum mul-
 ta quidem uenustate, atq; luce, atq; mundicia uerbo-
 rum. Ea Catonis uerba, huic prorsus commentario in-
 didissem, si libri copia fuisset id temporis, cum hæc dē-
 etabam. Quod si non uirtutes, dignitatesq; uerborū,
 sed rem ipsam scire quæris: res ferme ad hunc mo-
 dum est. Mos antea senatoribus Romæ fuit in cu-
 riam cum prætextatis filiis introire. Tamen cum in
 senatu res maior quæpiam consultata, eaq; in diem
 posterum prolata est: placuitq; ut eam rem, super
 qua tractauissent, ne quis enuntiaret, prius quam de-
 creta esset: Mater Papyrii pueri, qui cum parēte suo
 in curia fuerat, percunctata est filium, quidnam in

A GEL.

Senatu patres egissent. Puer respondit tacendum esse, neq; id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior secretum rei: & silentium pueri, animumq; eius inquirendum euerberat. Quærit igitur compressius uiolentiusq;. Tum puer matre urgente, lepidi, atque festi mendacij consilium capit: actum in Senatu dixit utrum uideretur utilius, exq; Rep. esse, unus ut duas uxores haberet: an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit: animus compauscit: timore trepidans egreditur. ad cæteras matronas peruenit. Ad Senatum postridie matrum familias cateru lachrymantes, atq; obsecrantes orant: una potius duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio illa uellet: mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset: quid ipse matri dixisset: rem sic fuerat, denarrat. Senatus fidem atq; ingenium puero exosculatur. Consultum facit, uti posthac pueri curiæ patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus Papyrius. Atq; puero postea cognomentum honoris gratia inditum, Prætextatus ob tacendi, loquediq; in ætate prætextata prudentiam.

Tria epigrammata trium ueterum poetarum, Nenuij Plauti, Pacuuij, quæ facta ab ipsis, eorum sepulchro incisa sunt. Cap. XXIII.

Rium poetarum illustrium epigrammata
 t Cn. Nenuij, Plauti. M. Pacuuij, quæ ipsi fecerunt: & incidenda suo sepulchro reliquerunt: nobilitatis eorum gratia, & uenustatis, scri-

benda in his commentarijs esse duxi. Epigramma Neuij plenum superbiae campanae, quod testimoniū esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset.

Immortales mortales si foret fas flere:

Flerent diuæ camœnæ Neuium poetam.

Itaq; postquam est orchio traditus thesauro:

Obliti sunt Romæ lingua latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitasset modo an Plauti foret, nisi a M. Varrone positum esset in libro de poetis primo.

Postquam est morte captus Plautus,

Comœdia luget: scena est deserta:

Deinde risus, ludus, iocusq; & numeri,

Innumeri simul omnes collachrymauerunt.

Epigramma Pacuij uerecundissimum, & purissimum, dignumq; eius elegantissima grauitate.

Adolescens tam etsi properas, hoc te saxum rogat,

Vt se aspicias: deinde quod scriptum est, legas.

Hic sunt poetæ Pacuij Marci sita

Ossa: hoc uolebam nescius ne esses. Vale.

Quibus uerbis M. Varro inducias definierit, quaesitumq; inibi curiosius, quæ nam ratio sit uocabuli induciarum.

Cap. XXV.

Vobis modis M. Varro in libro humanarum, qui est de bello & pace, induciæ quæ

sint definit. Induciæ iquit, sunt pax castræ

sis paucorum dierū. Item alio in loco. Induciæ inquit

sunt belli feriæ. Sed lepide magis, atq; incundæ breuītatis utraq; definitio, quæ plena aut proba esse uidetur.

A. GEL.

Nam neq; pax est induciæ, bellum enim manet, pugna cessat. Neq; in solis castris, neq; paucorum tantum dierum induciæ sunt. Quid enim dicemus si inducijs in mensiũ aliquot factis, castris concedatur, non tantum quoq; induciæ sunt? Aut rursus quid esse id dicemus, quod in primo annaliũ Quadrigarij scriptum est. C. Pontium samnitum a dictatore Romano sex horarum inducias postulasse. Si induciæ paucorum tantum dierum appellandæ sunt. Belli autem ferivæ festivæ magis dixit, quàm aperte, atq; de finite. Græci autem significantius consignantiusq; cessationem istam pugnae pætiæam ἐνεχέριαν dixerunt, excepta una litera sonitus vastioris, & subiuncta ληνίρις. Nam quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur, ἐνεχέριαν appellarunt. Sed profectum non id fuit Varroni negotium, ut inducias superfluo defineret: & legibus, rationibusq; omnibus definitionum inseruiret. Satis enim visum est, eiusmodi facere demonstrationem. Quod genus græci τρυφίς magis & ὑποπαύσις, quàm ὀπισθὸς uocant. Induciarum autem uocabulum, quasi sit ratione factum id diu est quod querimus. Sed ex multis quæ iam diuimus uel legimus: probabilius, id quod dicamur detur. Inducias sic dictas arbitramur, quasi tu dies inde uti iam. pactum induciarum eiusmodi est, ut in diem certum non pugnetur: nihilq; incommodatur: sed ex eo die postea uti iam omnia belli iure agantur. Quod dicatur dies certus præfinitus, pactum fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atq; is dies ubi finit, inde uti iam pugnetur. Ἰαίρω ex ijs, quibus d

xi, uocabus quasi per quendam coitum, & copulam, nomen inductarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos musarum inscripsit: Induciae inquit, dicuntur, cum hostes inter sese utrinque utroque alteri ad alteros impune, & sine pugna ineunt. Inde ab eo inquit, nomen esse factum uidetur, quasi initus, atque introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non praeterij: necui harum notitiam aemulo, eo tantum nomine elegantius id uideretur: tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugisset.

Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit, percunctanti an sapiens irasceretur.

Caput

XXVI.

i Interrogavi in diatriba Taurum an sapiens irasceretur. Dabat enim saepe post quotidianas lectiones, quaerendi, quod quis uellet, potestatem. Is, cum grauius, & copiose de morbo, affectu uel irae disseruisset: quae & in ueterum libris, & in ipsis commentarijs exposita sunt: conuertitur ad me, qui interrogaueram, & haec ego inquit, super irascendo sentio. Sed & quid Plutarchus noster uir doctissimus, ac prudentissimus senserit, non ab re est, ut id quoque audias. Plutarchus inquit, seruo suo nequam homini, & contumaci, sed libris, disputationibusque philosophiae aures imbutas habenti tunicam detraxi ob nescio quod delictum, caedi que eum loro iussit. caeperat uerberari, obloquebatur, non meruisse, ut uapularet, nihil mali, nihil sceleris admisisse. Postremo uociferari inter uapulandum in-

cipit, neq; iam querimonias, aut gemitus eiulatusq;
 cere, sed uerba seria, & obiurgatoria. Non ita
 Plutarchum ut diceret philosophum irasci turpe
 se. saepe eum de malo iræ disertauisse: librum quo
 περι ἀοργισίας pulcherrimum conscripsisse. In
 omnibus, quæ in eo libro scripta sunt: nequaquam
 uenire, quod prouolutus, effususq; in iram plurim
 se plagis multaret. Tum Plutarchus lente, & len
 ter, quid autem inquit, uerbero, nunc ego tibi iras
 uideor? ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore,
 etiam ex uerbis correptum esse me ira intelligis?
 Mihi quidem, neq; oculi (opinor) truces sunt: neq;
 turbidum: neq; immaniter clamo: neq; in spumam
 ruborem'ue efferuesco: neq; pudenda dico, aut pro
 tendam: neq; omnino trepido ira, & gestio. hæc enim
 omnia, si ignoras, signa esse irarum solent. & s
 mul ad eum, qui cædebat, conuersus interim inquit
 dum ego atq; hic disputamus, hoc tu age. Summa
 tem totius sententiæ Tauri hæc fuit: non idē esse
 stimauit ἀοργισίαν καὶ ἀναλυσίαν. Aliudq; esse
 iracundum animū, aliud ἀνάλυτον καὶ ἀναισθη
 Nam aliorum omnium, quos latini philosophi affe
 ctus, uel affectiones, græca πάθη appellant, ita huius
 quoq; motus animi, qui cum est ulciscendi causa sa
 uior, ira dicitur: non priuationem esse utilem censet
 quam græca σίρησις dicunt: sed mediocritatem, quæ
 μετρίότητα illi appellant.

A V L I G E L L I N O C T I V M A T T I C A
R V M C O M M E N T A R I I .

L I B E R S E C V N D V S .

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exerce-
re patientiam corporis: deq; eiusdem viri patien-
tia. Caput Primum.

Inter labores uoluntarios, & exercitia
corporis ad fortuitas patientiæ uices fir-
mamentum id quoq; accepimus Socra-
tem facere insuenisse. stare solitus Socra-
tes dicitur pertinaci statu per dius, atq; pernox à sum-
mo lucis ortu ad solem alterum orientem inconni-
uens, immobilis, iisdem in uestigijs, & ore, atq; oca-
lis eundem in locum directis cogitabundus, tanquã
quodam secessu mentis, atq; animi facto à corpore.
Quam rem cum Phauorinus de fortitudine eius uir-
ti, ut pleraq; differens attigisset: πολλὰκις inquit,
ἄξ ἡλιέεις ἥλιον ἐς ἡμέει ἀστραβέειτρος τῶν πρέμμων.
Temperantia quoq; eum fuisse tanta traditum est:
ut omnia fere uitaæ suæ tempora ualetudine inoffen-
sa uixerit. In illius etiam pestilentia uasitate, quæ
in bello peloponnesiaco in primis ipsam Athenien-
sium ciuitatem internechino genere morbi depopula-
ta est: Is parcendi, moderandiq; rationibus dicitur
& a uoluptatum labe cauisse: & salubritates cor-
poris retinuisse: ut nequaquam fuerit communi o-
mnium cladi obnoxius.